

L'any passat, l'exposició *Els nostres luthiers, escultors del so*, presentada a Barcelona amb motiu dels cinquanta anys de la fundació del Museu de Música barceloní, exhibia dues peces de gran categoria, un violí i un fragment amb la marca, obrades respectivament pels guitarrers mataronins Josep Marquès, major, i Salvador Marquès.

En l'estudi que segueix, Rafael Soler i Fonrodona documenta i dona a conèixer les dades familiars d'aquests *luthiers* o constructors d'instruments musicals de corda, dels quals fins ara no coneixíem cap obra.

ELS MARQUÈS, LUTHIERS MATARONINS (SEGLE XVIII)

Del 8 de maig al 7 de juliol de 1996 es celebrà a la capella de Santa Àgata de Barcelona una exposició amb el títol *Els nostres luthiers, escultors del so*, mostra que fou la primera celebrada a l'Estat, dedicada a presentar l'art de la construcció dels instruments de corda. Aquesta exposició commemorava els cinquanta anys de la fundació del Museu de Música de l'Ajuntament de Barcelona.

El terme *luthier* –del francès luth = llaüt– encara que no ha entrat al diccionari normatiu, és la paraula usual amb la qual són designats a tot el món els constructors d'instruments de corda. A casa nostra, al segle XVIII, eren anomenats *guitarrers*, paraula que el cadastre traduí al castellà per *vihueleros*.

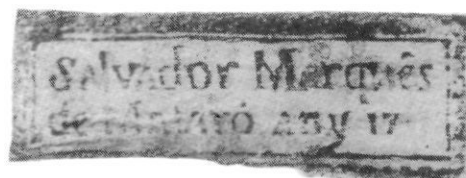
Aquells dies del maig passat, es celebrà també a Barcelona un congrés de l'Entente Internacional de Mestres Luthiers i Arqueters d'Art, entitat fundada a Basilea l'any 1950 per tal d'establir llaços de col·laboració entre els *luthiers* de tot el món, que permetessin l'estudi i el coneixement dels instruments de corda a fi de millorar el seu mestratge; entre els membres d'aquesta corporació figuren les cases de més tradició a Europa i els experts més reconeguts.

Barcelona hostatjà més de setanta *luthiers* vinguts d'arreu del món, que tingueren l'oportunitat de conèixer i estudiar l'escola dels *luthiers* del nostre país des del segle XVIII.

El Sr. Ramon Pinto, de la casa Perramón de Barcelona, membre de l'Entente i el més important col·leccionista d'instruments de corda de la nostra terra, fou el coordinador de les jornades i va ser també col·laborador especial de l'exposició esmentada.

L'exposició, a més, va ser una bona oportunitat per a donar a conèixer i valorar constructors fins ara pràcticament desconeguts, com és el cas del mestre Josep Marquès, de Mataró, de qui es digué «que el seu estil recorda molt genuïnament l'escola italiana».¹

En l'exposició es presentà amb el núm. 39 un violí amb la marca *Joseph Marquès, major, Mataró 1759* i amb el núm. 40 un fragment de violí amb la marca *Salvador Marquès, Mataró, 17...* El primer, propietat del col·leccionista esmentat, Sr. Ramon Pinto, i el segon pertanyent al Museu de Música de Barcelona (MDM 31387).

Marca del fragment de violí.

D'aquests constructors, el catàleg de l'exposició diu textualment:

«No disposem d'informació biogràfica sobre aquest constructor. Per fragments conservats sabem que Salvador Marquès treballà a la segona meitat del segle XVIII a Mataró.

El violí que presentem porta l'etiqueta de Joseph Marquès, també de Mataró. La construcció de l'instrument ens suggereix una escola pròxima a la catalana desenvolupada entre els *luthiers* de Barcelona del segle XVIII.

El treball interior és excel·lentment realitzat, mostra que no fou un simple afeccionat. La qualitat del vernís és similar a la d'en Guillamí».²

El crític Jaume Casanovas, en el seu article a la *Revista Musical Catalana* del passat desembre, indica que Romà Escalas, eminent musicòleg, director del Museu de Música de Barcelona, parla de l'obra dels *luthiers* Marquès amb aquestes paraules:

«Sempre hi haurà instruments que no es podran exposar, ja sigui perquè són incomplets o bé perquè només tenen valor científic.

En aquest sentit destaca el fet que disposar d'una solitària tapa d'un violí ha permès la descoberta d'un de sencer de gran valor. Aquesta tapa corresponia a una peça del *luthier* Marquès de Mataró, que era l'únic que coneixia el secret dels vernissos que s'empraven a Cremona.

Resulta que un instrument d'aquest *luthier* formava part de la col·lecció del prestigiós *luthier* barceloní Ramon Pinto. I va ser un dels instruments estrella de la mostra esmentada abans».³

El fet que els Marquès fossin considerats com a bons *luthiers*, desconeguts fins ara en els medis musicals de Barcelona, ens ha portat a investigar la seva vida en el Mataró d'aquells anys.⁴

Sortosament el Museu Arxiu de Santa Maria conserva el "Llibre dels Mestres Fusters de la Confraria de Sant Joan" corresponent als anys 1764-1828 i diversos fulls solts del llibre anterior. En aquests fulls ja trobem el guitarrer Maurici Carbonell que treballà entre els anys 1719-1749.

El llibre és un volum en foli, amb cobertes de pergamí, format per quatre parts, cada una amb el seu índex. Primerament hi consten els fusters en el sentit estricte de l'ofici; segueixen els boters i els basters i després els altres

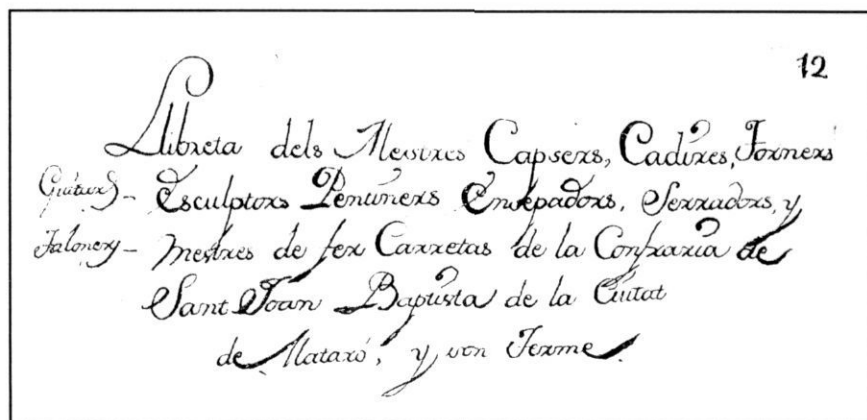
oficis que també comprenia la confraria. Duu el títol "Llibreta dels Mestres Capsers, Cadirers, Torners, Esculptors, Pentiners, Encepadors, Seradors y Mestres de fer Carretas de la Confraria de San Joan Baptista de la Ciutat de Mataró, y son Terme". Al marge, escrit amb el mateix tipus de lletra, s'hi afegeixen els Guitarrers i els Taloners. El llibre s'acaba amb la relació dels inscrits a la confraria per devoció al sant titular.

Després del nom del mestre i l'ofici, hi ha el registre dels anys de la seva aportació anual a la Confraria.

Com a guitarrers consten en el llibre els tres germans Josep, Salvador i Tomàs, fills del mestre fuster Josep Marquès, casat l'any 1697 amb Maria Teresa Casademunt, i també, ja en segona generació, els dos fills de Josep, Pere Anton i Josep, i el fill de Salvador, del mateix nom Salvador.⁵

Josep Marquès (i Casademunt), 1701-1770, que fou l'hereu universal del seu pare Josep Marquès, fuster⁶, és el constructor del violí de la col·lecció Pinto, fet l'any 1759, i de Salvador Marquès (i Casademunt), 1704-1768, és el fragment de violí que conserva el Museu de Música de Barcelona. Tomàs Marquès (i Casademunt), que inicialment consta inscrit com a guitarrer, després del seu casament, l'any 1745, el trobem entre els fusters, ofici que pogué exercir ben pocs anys ja que morí l'any 1749.

Josep Marquès (i Casademunt) va cotitzar a la Confraria fins a l'any del seu òbit (1770); s'havia casat l'any 1724 amb Maria Font i, en segones núpcies, l'any 1763, amb Madrona Torres. De la primera esposa havia tingut diversos fills i filles, però esmentarem únicament els dos que seguiren l'ofici patern, Pere Anton Marquès (i Font) i Josep

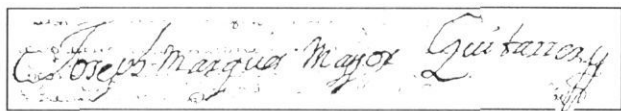
Llibre dels Mestres. Confraria de Sant Joan (1716-1828), MASM F6/0001.

Marquès (i Font). Com que treballaven junts pare i fill del mateix nom, per a diferenciar l'obra de l'un i de l'altre, la marca concretava *Joseph Marquès, major, Mataró 1759*. Poc abans de la seva mort, el 3 de febrer de 1770, féu testament en poder de Josep Torres i Vieta, notari públic de Mataró. Per aquest testament, i per l'inventari fet a instància del seu fill i hereu Pere Anton Marquès, guitarrer, coneixem amb tot detall la casa i taller que tenia el difunt «en lo carrer dit antigament de Fra Jaume y vuy lo Carreró».⁷

Comença el testament amb les fórmules usuals en aquest tipus de documents, demanant que es paguin els deutes i elegint de ser enterrat en la sepultura dels fusters de la confraria de Sant Joan Baptista de l'església parroquial de Santa Maria. A més dels sufragis a Santa Maria, disposa un ofici i deu misses resades a l'església de Sant Josep dels carmelites descalços, i també en la de l'Escola Pia.

Lega al seu fill Josep Marquès, menor, dues-centes lliures i li condona «tot lo que me està devent»; al fill Francesc «músic en la ciutat de Barcelona» li deixa únicament vint-i-cinc lliures «per haver-lo mantingut molts anys en el estudi i haver gastat molt més del que podria pretendre per la legítima materna». Fa també uns legats per les filles, fent constar que l'hereu queda obligat «a mantenir en sa casa y habitació a Madrona Marquès, segona muller mia».

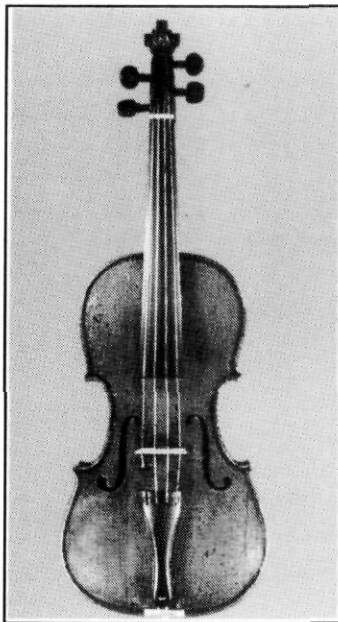
De tots els altres béns, fa hereu universal el fill Pere Anton Marquès, i pren les precaucions necessàries per al cas que aquest no pugui heretar. Signa de la pròpia mà el testament, fent constar l'ofici de guitarrer.

Signatura de Joseph Marquès en el seu testament.

L'hereu, Pere Anton Marquès, guitarrer, «per tal de evitar tota màcula y suspita de engany» i per acollir-se al benefici d'inventari, encarregà «la individual descripció dels béns que foren del referit Joseph Marquès, mon difunt pare».⁸

Aquest inventari comença amb la descripció de la casa situada al Carreró i pel seu interès extractem les partides que segueixen. A l'entrada trobem les eines de l'ofici, fusta de diverses clas-

Violí. Joseph Marquès, Mataró, 1759.
Mides: 164 mm, 110 mm, 220 mm i 357 mm.
Col·lecció Ramon Pinto.

ses, noguera, xiprer, vern, avet... i «uns quants patrons de fer guitarras y violins»; també «casses amb cordas de viola, violí y guitarras» i una guitarra vella per a posar a la porta, com a mostra. Té també «3 arcs de violí» i «un plegador de cordas de guitarra, usat». En una taula «ab son calaix» trobem «una porció de gomats per fer los vernissos».

Segueixen els estris propis del menjador on, a més, hi havia dos quadres, «en lo un la efigie de Ntra. Sra. del Roser y en lo altre la de Ntra. Sra. dels Dolors» o sigui les dues titulars de les principals confraries marianes, establertes a Santa Maria. També hi consten altres quadres, entre els quals «un quadre rodó amb la efigie del Rey Ntre. Senyor» i «quatre gàbies amb son ocell en cada una».

A l'eixida, un pou, i a la cuina tot el que era usual en aquell temps. Al celler les bótes, la premsa, el cup i tot el que es necessitava per a fer el vi, ja que era propietari d'una peça de terra de «vint y quatre jornades de cavadura» situada al costat de l'hort dels caputxins.

En altres dependències de la casa trobem, a més del mobiliari, quadres i altres estris, una capsa amb «cordas de viola, guitarra y violí», «una porció del pèl negre de cavall», «un torn per fer cordas emplatajades», «vint y quatre tibles y vuyt requintons», nou guitarres grans i sis de mitjanes, una arpa, una viola usada i una «bomba».

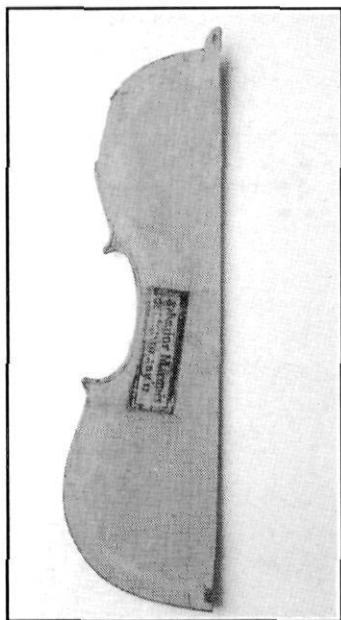
Certifiquen l'inventari els testimonis i el notari Josep Torres i Vieta, amb data 8 de juny de 1770.

L'hereu Pere Anton Marquès continuà el taller del seu pare i fins a la seva mort, l'any 1812, als 74 anys, signà sempre com a guitarrer, encara que la seva darrera cotització anotada al llibre de la confraria és de l'any 1790.

Pel testament de Pere Anton Marquès,⁹ veiem que el seu únic fill baró, Joan Baptista, no va continuar el taller. Li fa únicament un llegat de vint-i-cinc lliures, com a legítima, indicant que era «nàutich resident en los Regnes de Amèrica». Entre els alumnes procedents de Mataró que passaren a l'Escola dels Pilots d'Arenys de Mar consta un Joan Baptista Marquès.¹⁰

De Salvador Marquès (i Casademunt), 1704-1768, del qual el Museu de Música de Barcelona conserva el fragment de violí amb la seva marca, veiem pel "Llibre dels Mestres" esmentat que cotitzà a la confraria des de l'any 1732 fins al 1768. Consta que fou un dels administradors de la confraria de sant Joan entre els anys 1746 i 1747.

Tingué un fill, de nom Salvador, que, per tenir el mateix nom, és anomenat en el testament «menor jove guitarrer»¹¹. Aquest continuà l'ofici i vivia al carrer de Barcelona. Morí l'any 1781 i no li hem trobat cap fill que seguís la seva activitat.

Violí (fragment). Salvador Marquès, Mataró, 17..
Col·lecció Museu de la Música. MDMB 1387.

Com veiem, la nissaga dels Marquès, com a guitarrers, s'extingeix en aquesta segona generació, ja que el fill de Pere Anton fou «nàutich» i el de Josep figura en el "Llibre dels Mestres" com a capser.

Però l'activitat de la construcció d'instruments musicals continuà a Mataró. En tenim un testimoni excepcional, el baró de Maldà, que visitava sovint la nostra ciutat. En el seu *Calaix de Sastre* ens explica com el segon dia de les festes de les santes Juliana i Semproniana de l'any 1799 va conèixer Jaume Perers, que tenia la seva botiga davant l'església de Santa Anna dels escolapis.

Segons el Baró, Jaume Perers treballava «fortepianos, violas, contrabaixos y guitarras» ajudat pels seus dos fills Josep i Joan Baptista. Josep, a més de tocar el fortepiano, aprenia a tocar la viola, el contrabaix i la flauta; el Baró passà una bona estona amb ells i fins i tot tocà el fortepiano.¹²

Explica també el baró de Maldà que l'any 1801 va visitar mossèn Tomàs Colell, xantre de Santa Maria de Mataró i pogué tocar el «fortepiano que tenia, fet pel fuster Perers» que qualificà de «molt bó», tot i que creu que era millor el que acabava de veure al taller dels Perers, que s'estava afinant i que tenia el preu d'unes dues-centes cinquanta lliures. D'aquest instrument diu «quedí prenat de sa claredat amb uns baixos tan profunds i sonors com contres d'orgue o cordes de contrabaix», i també que «jo el vaig estrenar de tocar-lo, pareixentme de tocar l'orgue de la iglésia parroquial de Mataró».¹³

En el "Llibre dels Mestres" i en els llibres sacramentals de la parròquia, trobem aquest Jaume Perers i els seus fills, inscrits només en un lloc com a Parés, i en totes les altres inscripcions amb el cognom de Parés.

Hem arribat ja al segle XIX i la història dels Parés és un tema que requereix un altre estudi.

Fins ara havíem presentat als *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria* diversos escultors dels segles XVII i XVIII. Amb els Marquès, hem començat a conèixer aquests *luthiers* o constructors d'instruments de corda que, amb molt d'encert, en l'exposició citada han estat anomenats *escultors del so*.

Rafael Soler i Fonrodona

NOTES.

1.- MÒNICA PAGÈS I SANTACANA, «Trobada històrica de l'Entente Internacional de Mestres Luthiers de Barcelona», *Revista Musical Catalana*, núms. 141-142 (Barcelona, juliol-agost 1996).

2.- Catàleg exposició *Els nostres luthiers, escultors del so*, Museu de Música. Ajuntament de Barcelona (Barcelona 1996).

3.- JAUME CASANOVAS, «Romà Escalas, guardià del patrimoni instrumental històric», *Revista Musical Catalana*, núm. 146 (Barcelona, desembre 1996).

4.- PERE M. IBERN, «Ministrils i fabricants d'instruments segles XVII i XVIII», *Mataró Escrit* núm. 57 (Mataró, gener 1991). Cita l'existència dels Marquès com a *luthiers*, encara que no es coneixia la conservació de cap instrument.

5.- Museu Arxiu de Santa Maria (=MASMM), Documentació d'Església, G-0001, Confraria de sant Joan Baptista, "Llibre dels Mestres" (1716-1828).

6.- Arxiu de la Corona d'Aragó (=ACA), Arxiu Notarial de Mataró (=ANM), Testaments 1744-1749, Notari Esteve Font, 21 març 1745.

7.- ACA, ANM, 872, Notari Josep Torras i Vieta, 3 febrer 1770.

8.- ACA, ANM, 872, Notari Josep Torras i Vieta, 8 juny 1770.

9.- ACA, ANM, Notari Francesc Fins i Colomer, 12 juny 1812.

10.- JOSEP M. PONS I GURI, *Estudi dels Pilots* (Arenys de Mar 1960), p. 118.

11.- ACA, ANM, 798, Notari Salvador Torras, 3 octubre 1761.

12.- RAFAEL D'AMAT I DE CORTADA, BARÓ DE MALDÀ, *Calaix de Sastre*, IV, Selecció i edició a cura de Ramon Boixareu, Curial Edicions Catalanes (Barcelona 1990).

13.- BARÓ DE MALDÀ, *Calaix*, V (Barcelona 1994).

Agraïm al Sr. Enric Subià i Coll la seva col·laboració per haver-nos facilitat la documentació citada existent a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, i al Sr. Lluís Adan i Ferrer la confecció de la genealogia.

GENEALOGIA DELS MARQUÈS, GUITARRERS

